

Zdravko Klanjšček - sedemdesetletnik

Pogosto naletim nanj, ko v arhivu zatopljeno preučuje dokumente, vmes spretno udarja po tipkovnici svojega prenosnega računalnika in nikoli ne pozabi nasmeška v znak pozdrava. Skoraj vedno se vprašam, od kod ta delovna vztrajnost. Morda je Klanjšček na vprašanje odgovoril v nekem intervjuju pred desetimi leti, ko je razlagal svoje veselje do zgodovine, skratka do svojega dela, ki ga nikoli ni jemal kot breme, temveč kot izraz notranje motivacije - kot razliko med delati in hoditi v službo. Večkrat pomislim tudi na skorajda neizmerljivo razliko med "tehniko" dela v času, ko se je s svojo muzo šele začel ukvarjati, in danes, ko namesto z listi in peresniki hodi v arhive kar z računalnikom. Tudi okoliščina, da se je kot pripadnik seniorske generacije med prvimi zgodovinarji računalniško opremil in opisemenil, nemara govori, da se je skorajda pozabil starati.

Njegova življenjska pot se je začela 3. marca 1925 na Kogu v Ormoških goricah. Njegov oče, šolski upravitelj, je po nastopu fašizma v Italiji tja emigriral iz Slovenskega primorja, kjer je služboval. Zdravka je očitno zaznamovalo napredno in narodnozavedno družinsko okolje. Po očetovi smrti se je družina preselila v Ljubljano, kjer je nadaljeval šolanje. V 7. razredu ga je prekinila aretacija - gotovo zavoljo njegove dejavnosti v mladinski organizaciji OF. Maja 1943 je bil interniran v Gonars.

Tudi tu je sodeloval v skrivni odporniški organizaciji in z večjo skupino internirancev po kapitulaciji Italije odšel v partizane. Bil je politični komisar v partizanski četi, od oktobra naprej pa v več bataljonih. Od marca 1944 je predaval na divizijskem tečaju in poleti obiskoval tečaj politične šole CK KPS na Kočevskem Rogu. Sodeloval je v sklepnem partizanskem pohodu na Trst in konec vojne dočakal kot kapetan.

Do leta 1950 je bil na političnih funkcijah v enotah Jugoslovanske armade (Trst, Maribor, Beograd, Split, Sarajevo), po končani enoletni politični šoli je leta 1951 postal sodelavec Vojaškega zgodovinskega inštituta JLA v Beogradu. V Ljubljani je urejal 6. del Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, ki je obravnaval Slovenijo. Po dveh letih je šel na pehotno oficirsko šolo v Sarajevo in se po odličnem zaključku zaposlil v personalni upravi JLA. Med sedemletnim službovanjem je postal podpolkovnik in med drugim pisal strokovne članke za vojaško enciklopedijo. Sledil je študij taktike na Višji vojaški akademiji JLA. Po dveh letih je spet delal na Vojaškem zgodovinskem inštitutu in začel s skupino sodelavcev in nekaterimi drugimi zgodovinarji pripravljati monografijo *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem, 1941 - 1945*. Med enajstletnimi pripravami je sam napisal dobro polovico obsežnega in doslej še nepreseženega dela (medtem pa tudi napredoval v polkovnika). Delo je izšlo 1976. leta - nato pa še dvakrat - v skupni nakladi 17.000 izvodov in bilo večkrat nagrajeno.

Poleg tega, da je napisal njegov povzetek v srbo-hrvatskem jeziku (*Narodno-oslobodilački rat u Sloveniji 1941 - 1945*, Beograd 1984), je prevedel več monografskih del o NOB iz srbskega oziroma hrvatskega jezika v slovenščino. Že poltretje desetletje tudi predseduje zgodovinski komisiji ZZB NOV Slovenije, pri tem je bil tako rekoč duša obsežne Knjižnice NOV in POS. Za pisce knjig v tej zbirki je sestavil programska in metodološka navodila (1968) in sodeloval pri nadaljevanju slovenskega dela Zbornika dokumentov in podatkov o narodno-osvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, katerega 17. knjiga je izšla leta 1986.

Omembo zasluži Klanjščkova razprava *O strategiji in taktiki NOV in PO Slovenije* (1972), pa tudi dopolnjena izdaja "beograjske" monografije v slovenščini *Pregled narodnoosvobodilne vojne 1941 - 1945 na Slovenskem* (1989), ne na zadnjem mestu vsekakor tudi vrsta njegovih vojaškozgodovinskih člankov iz NOB v dosedanjih osmih zvezkih Enciklopedije Slovenije. Sicer njegova bibliografija obsega več kot 120 naslovov knjig, pri katerih je bil bodisi (so)avtor bodisi urednik ali prevajalec, ter razprav, člankov in recenzij.

Priznanje njegovemu ukvarjanju z vojaško zgodovino pomeni poleg številnih nagrad predvsem izvolitev za docenta na katedri za obramboslovje FSNP (za predmet vojaška zgodovina) leta 1978 in za izrednega profesorja iste katedre FDV leta 1984; leto poprej je postal višji znanstveni sodelavec Vojaškega zgodovinskega inštituta JLA.

- * -

Glede vojaške zgodovine NOB ima Klanjšček nekaj trdnih stališč. Vztraja pri prepričanju, da brez političnega okvira ni celovita in dovolj jasna. Za Slovenijo je to še posebej značilno (očitno misli na vlogo OF in politično mobilizacijo "terena") in verjetno je zaradi takšnega pogleda prišel v navzkrižje z načelnikom Vojaškega zgodovinskega inštituta generalom Terzičem. ("Če slovenskemu NOB vzameš politično razsežnost, je za unitariste vse v redu", pravi Klanjšček.) Pozneje je sicer trda "protinacionalna" linija na inštitutu nekoliko oslabela in bržkone tudi zaradi tega ni bilo hujših odzivov na monografijo o NOV na Slovenskem.

Drugo značilno stališče se nanaša na vprašanje kakovosti več kot sto knjig Knjižnice NOV in POS. Kategorično pravi, da nasprotuje navijaškemu pisanju, ki bi lahko ustvarjalo videz nekakšnih kavbojk, če povem po svoje. Priznava, da nekatere niso zadovoljive, da je marsikatera preobsežna ipd., vendar misli, da je zbirka v celoti koristna.

Vprašanje "proporcev" se večkrat pojavlja tudi v zvezi z deležem tematike NOB v Enciklopediji Slovenije. Klanjšček meni, da glede na nedvomne dosežke NOB (pridobitev pretežnega dela Primorske, napredovanja Slovenije iz banovine v federalno republiko ipd.) in zares množično udeležbo ljudi te snovi v razmerju do drugih zgodovinskih obdobj in tem le ni preveč. To mnenje lahko razumemo kot njegovo osebno stališče, vendar mu prejkone daje pečat tudi dolgotrajno poklicno ukvarjanje z NOB oziroma z NOV.

Zakaj se ni ukvarjal v večji meri tudi z drugimi vojaškimi formacijami na naših tleh? Usmeril se je predvsem v partizansko vojaško zgodovino in je druge formacije obravnaval le kot nujno sestavino obravnavane tematike, kolaborantske enote pa so poleg tega razmeroma slabo dokumentirane. Ostaja torej partizanski vojaški zgodovinar - z željo, da bi kmalu in v vseh pogledih dobro "napisal IX. korpus". To mu bodi tudi naše voščilo ob jubileju!

Martin Ivanič